

вирішення досить прозоро натякає на те, що вони не мали влади їх знищити, хоча безсумнівно хотіли б.

Література:

1. Aeschylus. *Aeschyli tragoediae*: in II vol, vol. II: *Supplices, Persae, Prometheus, Agamemnon, Choephoroi, Eumenides* / ed. H. Weir Smyth. Cambridge (MA): Harvard University Press, 1926. (Loeb Classical Library; 146).
2. Есхіл. *Трагедії* / пер. А. О. Содомори та Б. О. Тена. Київ : Дніпро, 1990.
3. Nooter S. *The Mortal Voice in the Tragedies of Aeschylus*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017.
4. Люїс К. С. *За межі мовчазної планети. Переландра* / пер. з англ. А. Маслох. Харків : Фоліо, 2018. 540 с. (Космічна трилогія; кн. 1).
5. Vernant, J.-P. *Myth and Thought among the Greeks*. London : Routledge & Kegan Paul, 1983.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-624-9-4>

THE TOPOS OF THE HOUSE IN THE LITERARY TEXT OF O. ZHOVNA (BASED ON THE NOVELLA «S. H. SECONDHAND»)

ТОПОС БУДИНКУ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ О. ЖОВНИ (НА ПРИКЛАДІ ПОВІСТІ «S. H. SECOND HAND»)

Derhachova O. V.

Teacher,
Kropyvnytskyi Professional College
of Construction
Kropyvnytskyi, Ukraine

Дергачова О. В.

викладачка,
Кропивницький будівельний
фаховий коледж
м. Кропивницький, Україна

Одним із центральних понять у сучасному літературознавстві виступає топос – категорія, що дає змогу побачити простір у художньому творі як важливий смисловий елемент, пов'язаний зі світоглядом автора, з його уявленням про людину і світ. У межах літературного простору окремого художнього твору і мегатексту письменника в цілому топос набуває ознак символічного коду, який відображає спосіб мислення автора, його психопоетичну картину світу, а також слугує засобом виявлення глибинних психологічних і філософських

пластів художньої дійсності. Так, Е. Р. Курціус розумів топос як явище анонімне [2], що виходить з-під пера творця як літературна ремінісценція. На думку Ф. Штейнбука, «топос застосовується для позначення «мови просторових відношень», які проходять крізь художній текст» [4, с. 286]. О. Оздемір та А. Омелянюк зауважують, що топос і локус співвідносяться як метафізичне і предметне, раціональне та ірраціональне, незбагненне та осмислене [3, с. 55]. Тож топос постає як своєрідний «внутрішній ландшафт» тексту, створюючи багатовимірний художній простір. Звернення до аналізу топосу в літературному творі дає змогу досягнути, яким чином письменник вибудовує просторову структуру тексту та розкрити специфіку авторського світобачення, що виражається через символіку місця, його емоційну та ідейну напругу.

Категорія топосу набуває особливої актуальності в постмодерному літературному дискурсі, де простір часто стає відображенням внутрішнього світу героя (і письменника), його психічних станів, роздвоєності, відчуження, тривоги; простір у цьому випадку моделюється як проєкція свідомості, як своєрідне «внутрішнє дзеркало» людського буття. Постмодерна література, радикально переосмислює саму природу простору, розмиваючи межі між реальним і вигаданим, фізичним і текстовим, а топос у ній стає місцем перетину різних дискурсів, культурних шарів і символічних систем, набуває багатозначності, стає водночас і матеріальним середовищем, і метафорою, і знаком, що відсилає до глибшого розуміння психосвіту письменника.

Це дослідження є спробою описати психопоетикальні механізми творення топосу будинку О. Жовною в його повісті «S.H. Second Hand» та проаналізувати багаторівневу семантику цього образу.

У повісті «S.H. Second Hand» топос будинку втілюється через низку деталей, які створюють унікальну атмосферу замкненого, автономного простору. Будинок, побудований у готичному стилі, водночас занедбаний і загадковий, постає як ізольований світ: на кілька кілометрів навколо нього не існує інших помешкань, високі вікна, захищені кованими ґратами, створюють відчуття непроникності, приховують невидиму внутрішню логіку простору. Ця архітектурна самостійність підкреслює фізичну ізоляцію та акцентує увагу на символічній автономії будинку, який визначає ритм життя, сприйняття часу і психо-емоційний стан героя.

Будинок з першої ж миті вабить героя: «Будинок новоприставленої виявився великим двоповерховим маєтком, побудованим в готичному стилі. Однак, досить занедбаним. Чесно кажучи, це й імпонувало мені неабияк. Щось таємниче та загадкове було в ньому» [1, с. 317].

Уже перші зустрічі персонажа з будинком демонструють, що простір тут живе власним життям: він гостинно приймає героя, але водночас поступово поглинає його свідомість і волю, встановлюючи правила існування, які відмінні від зовнішнього світу. Ще навіть не зайшовши до будинку, на межі між цим, реальним, та тим, напівреальним, ірраціональним світом, головний герой фіксує час – годинник на руці показує дванадцятю годину. Але як тільки він переступає поріг будинку, час починає текти за новими законами – події нібито відбуваються лінійно, послідовно настільки, що головний герой фіксує їх у своєму щоденнику та, як потім виявиться, і на стінах будинку, але насправді цей час абсолютно ірраціональний, нелінійний, може концентруватися, згущуватися в певні миті, розвиватися ретроспективно, переносючи героя в минуле, знаходиться в іншій часовій площині, в порівнянні з часом зовнішнього світу.

У повісті О. Жовни «S.H. Second Hand» будинок контролює перебування героя в своєму середовищі. Мотив неповернення проявляється в тому, що, потрапивши всередину, персонаж фактично втрачає можливість покинути будинок за власною волею: двері та замки не стають фізичною перешкодою, навпаки – герой легко заходить в будинок, так, нібито той відчинено тільки для нього, проте покинути будинок з власної волі він вже не може.

Цей аспект створює ефект пастки або живої істоти: будинок ніби «живе» власним життям і взаємодіє з мешканцем, визначаючи його дії, психоемоційний стан і навіть моральну поведінку. У цьому сенсі топос будинку перетворюється на психопоетичний механізм, що інтегрує героя в особливий часово-просторовий ритм, роблячи його учасником особливої системи координат, де вихід із цього світу стає неможливим без втрати власної ідентичності чи навіть психічної стабільності.

Звичні часові орієнтири втрачають силу: стрілки годинника, дати на газетах, події зовнішнього світу – усе стає непридатним для визначення реального часу. Листоноша, яка приносить газети, виконує функцію своєрідного підказувача зовнішньої реальності, проте інформація, яку вона приносить, лише підкреслює дезорієнтацію: дати не узгоджуються з досвідом героя, створюючи ефект «часової аномалії». Образ листоноші сприймається як провідник між зовнішнім світом і автономним простором будинку, або навіть як елемент містифікації, частини системи, що контролює героя. Цей мотив підкреслює, що будинок є активним суб'єктом, який формує внутрішній час і простір та через «агентів» у вигляді листоноші впливає на свідомість героя, його рішення і моральні орієнтири.

Через історію колишньої власниці топос будинку накладає на героя певний наративний тиск: його дії стають продовженням минулих

конфліктів, а сам герой виконує роль інструмента, що реалізує незавершену «правду», помсту, і хоча ця помста дуже жорстока, її деталі – заманити дівчинку, відрізати їй палець, лаштувати для неї зашморг – не лякають головного героя, не викликають у нього відризи, неприйняття, натомість, він сприймає ці дії як норму, справедливу та невідворотну. У локусі будинку, де звичні соціальні та етичні норми більше не діють, головний герой підкоряється його законам, які передбачають інтеграцію в систему моральних та психоемоційних координат, визначених минулим і присутністю колишніх мешканців. Він діє не так, як визначає власна воля, а як визначає простір, приймає на себе його історію, травми і конфлікти. Акти жорстокості, які герой здійснює всередині будинку, стають логічним продовженням його перебування в цьому просторі: насильство і божевільня, які здавалися б немислимыми зовні, тут сприймаються як природна реакція, як частина інтеграції в закони будинку. Отже, простір будинку виступає як метафора тотального впливу середовища на свідомість людини: будинок створює нову реальність, у якій відчуття, емоції і навіть уявлення про добро та зло підпорядковані логіці простору.

Цікавим видається той факт, що О. Жовна змальовує планування вбивства не як бажання головного героя, а як елемент просторово-функціональної стратегії будинку. Звідси і написи на стінах, пізніше виявлені правоохоронцями: «На місці злочину затримано громадянина К. Незрозумілі й досить дивні обставини, що стали в пригоді слідству, виявлено на місці злочину. А саме, стіни будинку списані коментарями до кожного з убивств. Автором написів і був сам злочинець» [1, с. 382]. Ці написи виконують подвійні функції: вони фіксують послідовність дій як протокол, надаючи вчинкам видимості раціонального плану, і водночас промовляють до мешканця – спрямовують, підтверджують і виправдовують його кроки; стіни стають просторовою пам'яттю, яка зберігає сліди минулого та інсценує майбутнє. Сама природа адресата цих текстів – чи то невідомий співучасник, чи то сама будівля, чи навіть майбутнє «я» героя – залишається відкритою, що підсилює відчуття містичної координації між простором і дією та підкреслює, що злочин тут – доведена до механіки операція, прописана на стінах будинку.

Таким чином, комплексний вплив топосу будинку у повісті О. Жовни «S. H. Second Hand» поєднує одночасно три взаємопов'язані виміри: контроль часу, який розпадається на фрагменти і перестає узгоджуватися з зовнішньою реальністю; просторову домінацію, що позбавляє героя можливості вільного пересування та втечі; і регуляцію свідомості, через яку персонаж підкоряється правилам, нав'язаним простором, і стає учасником дій, які неможливо оминати або змінити.

У цьому контексті будинок постає живим організмом, який фіксує, спрямовує та трансформує дії мешканця, перетворюючи його досвід на елемент власного наративу і вбудовуючи особисту історію героя у ширший механізм автономної логіки простору.

Література:

1. Жовна О. S. H. Second Hand. *Її тіло пахло зимовими яблуками*. Львів : ЛА Піраміда, 2008. 386 с.
2. Курціус Е. Р. Європейська література і латинське середньовіччя. К. : Літопис, 2007. 752 с.
3. Оздемір О., Омелянюк А. Елементи топосу та їх неоготичне втілення в літературі постмодернізму. *Сучасні проблеми германського та романського мовознавства* : матеріали IX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Рівне, 15 лют. 2024 р. Рівне, 2024. С. 54–57.
4. Штейнбук Ф. Прологомени до студій тілесної тропосфери. *Теоретична і дидактична філологія* : зб. наук. праць. Переяслав-Хмельницький : ПХ ДПУ, 2014. Випуск 18. С. 286–294.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-624-9-5>

THE RELEVANCE OF ARCHILOCHUS'S POETIC LEGACY IN THE CONTEXT OF MODERN WARTIME REALITIES

АКТУАЛЬНІСТЬ ПОЕТИЧНОЇ СПАДЩИНИ АРХІЛОХА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

Zhyzhoma O. O.

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Ukrainian Language
and Slavic Philology,
State Higher Education Institution
«Pryazovskyi State Technical University»
Dnipro, Ukraine

Жижома О. О.

кандидат філологічних наук,
доцент,
доцент кафедри української мови
та слов'янської філології,
ДВНЗ «Прийзовський державний
технічний університет»
м. Дніпро, Україна

Давньогрецький поет Архілох жив і творив в період корінних змін у суспільному житті й культурі давньої Еллади, коли поліси розширювали свої межі, здійснюючи колонізаторський рух на узбережжя Чорного й Мармурового морів, до Західного Середземномор'я,